

# albrecht dürer

## obiteljska kronika i pisma jakobu helleru

priređili  
jasenka  
i marcel  
bačić

Ja, Albrecht Dürer mlađi, prikupio sam iz očevih spisa odakle je bio, kako je ovamo došao i ostao te blaženo preminuo. Bog bio milostiv i njemu i nama! Amen.

Ljeta 1524.

Albrecht Dürer stariji bio je rodom iz kraljevstva Ugarskog, nedaleko gradića zvanog Gyula, osam milja podno Velikog Varadina, u susjednom seocu imenom Eytas (Ajtaš), a rod mu živio od volova i konja. A otac moga oca po imenu Anton Dürer dođe kao dječak u spomenuti gradić k jednom zlataru i kod njega izuči zanat. Potom se oženi — mladicom zvanom Elizabeta koja mu podari kćer Katarinu i tri sina. Prvoga nazva Albrecht, to bijaše moj dragi otac; i on postade zlatar, umješan i pravedan muž. Drugog sina nazva Ladislav, taj posta remenar. Njegov sin je moj bratić Niklas Dürer koji živi u Kölnu i koga zovu Niklas Unger; i on je zlatar, a zanat je izučio ovdje u Nürnbergu kod mog oca. Trećeg sina nazva Ivanom; on pođe na studije te postade i ostade župnikom u Velikom Varadinu više od trideset godina.

Albrecht Dürer, moj dragi otac, dođe potom u Njemačku, proboravi dugo u Nizozemskoj kod velikih umjetnika, te stiže napokon ovamo u Nürnberg 1455. godine po Kristovu rođenju, na dan svetog Eulogija. A istog dana pirovaše u gradu Filip Pirkheimer i bijaše veliki ples podno velike lipe. Potom moj dragi otac Albrecht Dürer dugo služaoše starom Jeronimu Holperu, mom djedu, sve dok mu moj predak 1467. ljeta po Kristovu rođenju ne dade svoju kćer, naočitu i časnu mladicu zvanu Barbara, u dobi od petnaest godina, te je s njom slavio pir osam dana prije svetog Vida. A valja i znati da je moja baka, majka moje majke, bila kći Ölingera iz Weissenburga i zvala se Kunigunda. A moj dragi otac sa svojom ženom, mojom dragom majkom, začu osamnaestoro djece. Sva su moja draga braća, djeca moga dragog oca, preminula, neka u mladosti, a neka u odrasloj dobi; na životu ostasmo samo nas trojica, dok Bog hoće: ja, Albrecht, i moj brat Andreas, kao i moj brat Hans, treći tog imena u moga oca.

Spomenuti Albrecht Dürer stariji proživje svoj život u velikoj muci i tešku, napornom radu i ne imadaše ništa do ono što je za se, svoju ženu i svoju djecu svojim rukama zaslužio. Stoga imadaše odista malo. Doživje i mnogu tugu, napad i nerazumijevanje. No kod svih koji su ga poznavali uživaše dobar glas, ta življaše častan kršćanski život, bijaše strpljiv muž, blag i miroljubiv prema

svima — i veoma zahvalan Bogu. Za se nije tražio mnogo društva i svjetovne radosti; i bio je škrt na riječima i bogobjazan.

Taj moj dragi otac veoma se trudio oko odgoja svoje djece na čast Božju; jer njegova najveća želja bijaše da mu djeca odrastu u zaptu, da bi bila na ugodu Bogu i ljudima. Stoga nam svakodnevno govoraše da ljubimo Boga te gajimo poštenje prema svom bližnjem.

A osobito ocu na radost bijah ja, jer vidje kako sam marljiv u učenju. Stoga me moj otac dao u školu. A kad naučih pisati i čitati, uze me opet iz škole te pouči u zlatarskom zanatu. A kad naučih uredno raditi, strast me je više vukla slikarstvu negoli zlatarstvu. To saopćih ocu; on time ne bijaše baš zadovoljan, jer mu bi žao izgubljena vremena što ga utroših na zlatarstvo. No ipak mi popusti; bijaše to 1486. godine po Kristovu rođenju, na dan svetog Andrije: otac me dade tri godine u nauk Michaelu Wolgemuthu. Za to mi razdoblje Bog podari marljivost te dobro učih ali i mnogo trpjeh od djetića. A kad izučih, posla me moj otac u svijet, te izbivah četiri godine, sve dok me otac opet ne pozva. I nakon što godine 1490. po Uskrsu otidoh, vratih se godine 1494. po Duhovima.

A kad dođoh kući, sporazumje se Hans Frey s mojim ocem, te mi dade svoju kćer, mladicu Agnes, i s njom 200 zlatnika, te pirovasmo u ponedjeljak uoči dana svete Margarete godine 1494.

Zatim se slučajno dogodi da moj otac tako oboli od griže da je nitko ne mogaše zaustaviti. I budući da je vidio smrt pred očima, s velikom joj se strpljivošću preda, preporuč mi moju majku te naloži da živim boguugodno. Primi i sveta Otajstva te kršćanski preminu, kako opširnije opisah u jednoj drugoj knjizi, godine 1502. po ponoći uoči dana svetog Mateja. Bog mu bio milostiv i dobrotiv! Potom uzeh k sebi svoga brata Hansa; a Andreasa smo pustili da ode.

Zatim, dvije godine po očevoj smrti, uzeh k sebi majku koja više ništa ne posjedovaše. Stanovala je kod mene do godine 1513. Tada jednog utorka u zoru iznenada i smrtno oboli. Ležao je još punu godinu, te kad ona prođe — jednog utorka — 17. dana svibnja godine 1515, po primitku svetih Otajstava, kršćanski preminu dva sata prije noći. Sam sam joj predmolio. Bio joj milostiv svemogući Bog.

Potom u godini 1521, u nedjelju prije dana svetog Bartolomeja — bijaše to 18. dan mjeseca kolovoza u znaku Blizanaca — oboli moja draga punica, žena Hansa Freya. Potom preminu 29. dana jesenjeg mjeseca, u noći, devetog sata po nürnberškoj uri. Bio joj milostiv svemogući Bog.

Zatim, godine 1523. na dan Prikazanja naše drage Gospe rano prije zore preminu Hans Frey, moj dragi tast, koji bolovao šest godina i koji na ovom svijetu pretrpje nepojmljive protivštine. I on preminu s Otajstvima. Bio mu milostiv svemogući Bog!

*Sam Albrecht Dürer preminuo je 6. travnja 1528. i pokopan je na groblju Sv. Ivana u Nürnbergu.*

*Nakon povratka iz Italije i pošto je za saskog izbornog kneza Friedricha III Mudrog dovršio oltarsku palu »Martirij deset tisuća mučenika« (danas u Umjetničko-povijesnom muzeju u Beču), latio se Dürer pozamašna posla na narudžbu frankfurtskog trgovca suknom Jakoba Hellera. Bio je to veliki krilni retable namijenjen dominikanskoj crkvi u Frankfurtu na Majni. Devet Dürerovih pisama Jakobu Helleru, koja se sačuvahu u prijepisu s početka XVII st., informiraju nas o tijeku posla do dovršenja u ljetu 1508. Čini se da je narudžba bila ugovorena već 1503; s radom je Dürer međutim započeo tek nakon dovršetka »Martirija« za saskog kneza. Sve vrlo virtuozne studije za oltar Heller potječu iz 1508 — među njima su i glasovite »Ruke sklopljene u molitvi« (danas u Albertini u Beču). Središnji dio krilnog oltara izveo je, prema vlastitu svjedočanstvu, sâm. Prikazivao je jednu neobičnu ikonografsku kombinaciju Uznesenja i Krunidbe Marijine. Obotranost oslikana krila s portretima Hellera i njegove žene Katarine von Melen, Mučeništvom sv. Jakova i Katarine Aleksandrijske, Poklonstvom Kraljeva, svetih Petra i Pavla, Tome Akvinskog i sv. Kristofora povjerio je Dürer svojim učenicima, prvenstveno Hansu von Kulmbachu. Očigledno bez Dürerove privole oltar je pobočnim krilima u grisaju upotpunio Grünewald (danas se čuvaju u Frankfurtu i Donaueschingenu). Središnju ploču prodali su dominikanci na početku sedamnaestog stoljeća bavarskom izbornom knezu Maximilianu I — i ona je 1729. izgorjela u jednom požaru Rezidencije. Kompoziciju poznajemo po osrednjoj pa stoga vjerojatno i doslovnoj i ranoj kopiji Jobsta Haaricha u Frankfurtu. Autentično svjedočanstvo, jedno od najvrednijih u Dürerovoj pisanoj ostavštini, glasovita su pisma.*

Upućujem vam ponajprije svoju uslužnost, dragi gospodine Helleru! Vaše sam dobrostivo pismo s radošću primio. Znajte da me dugo mučila groznica koja me nekoliko tjedana udaljila od posla za kneza Friedricha Saskog, na moju veliku štetu. No sada ću njegov posao ipak dovršiti, jer je već više no upola gotov. Glede svoje slike budite stoga strpljivi, latit ću je se odmah po završetku rada za gorespomenuta kneza, kao što vam i ovdje već obećah. Pa premda je još nisam započeo, već je preuzeo od stolara i isplatih novcem koji ste mi dali. Od pogođene svote nije htio odustati, premda mi se čini da nije toliko zaslužio. Dadoh je jednom pomoćniku koji je pripremio i premazao osnovu, a idući će je tjedan pozlatiti. Na njoj još dosad ništa ne htjedoh poduzeti, sve dok je ne počnem slikati, pa će, ako Bog da, biti naredna nakon kneževe slike. Jer nerado započinjem previše stvari odjednom, da ne izgubim volju. Ni knez nije daleko čekao zato što sam njegovu i vašu sliku radio istodobno, kako sebi preduzeh. Za utjehu ali znajte: ukoliko mi Bog dade što je u mojoj moći, napraviti ću nešto što ne može mnogo ljudi. Time vam želim mnoge ugodne noći! Dano u Nürnbergu na dan svetog Augustina 1507.

Albrecht Dürer

Dragi gospodine Jakobe Helleru! Znajte da ću za četrnaest dana biti gotov s poslom za kneza Friedricha. Potom sam nakanio latiti se vašeg posla i ne poduhvaćati se druge slike dok vaša nije gotova, kao što i jest moja navada. A napose ću vam marno i vlastitom rukom naslikati srednju ploču; no i vanjske strane krila već su zamisljene — bit će jednobojne i već sam ih dao podslikati. Toliko za obavijest.

Volio bih da vidite sliku moga milostivog gospodara! Mislim da bi Vam se jako dopala. Gotovo sam cijelu godinu na njoj radio — i malo zaradio; jer ne primih više od 280 rajnskih zlatnika. Pri tom čovjek gotovo toliko i potroši. I uvjeravam vas, kada vam to ne bih radio iz osobite naklonosti, nitko me ne bi mogao nagovoriti na pogodbu kojom propuštam bolju priliku. Uz to vam šaljem i mjeru slike, visinu i širinu. Lake vam noći! Dano u Nürnbergu druge nedjelje u Korizmi 1508.

Albrecht Dürer

Dragi gospodine Jakobe! Vaše sam pismo, ono pretposljednje, uredno primio i doznao da Vašu sliku

moram pomno raditi — što sam i nakanio. Znajte uz to kako sam daleko stigao. Krila su izvana oslikana jednobožno, nedostaje im samo pokost, a iznutra su već podslikana, te pripravljena za slikanje. A glavni sam dio zamislio veoma pomno, i uz velik utrošak vremena; pripravljen je dvjema vrlo dobrim bojama te mogu započeti s podslikavanjem. Jer ga namjeravam, primivši na znanje vaše želje, podslikati četiri do pet ili šest puta poradi jasnoće i trajnosti, te upotrijebiti najbolji ultramarin koji mogu pripremiti. Osim mene na njemu nitko neće povući ni jedan potez.

Budući da ću stoga na to utrošiti mnogo vremena, zacijelo mi nećete zamjeriti što vam odlučih javiti da vam takvo djelo ne mogu napraviti za dogovorenih stotinu i trideset rajnskih zlatnika, jer pri tome moram, žalibože, mnogo štetovati i vremena izgubiti. Ali sve što vam obećah časno ću ispuniti. Ne želite li je skuplju od pogođene svote, ipak ću je načiniti mnogo boljom od plaće. Ali ako biste mi htjeli dati dvjesto zlatnika, izveo bih svoj naum. A ako bi mi bilo ponuđeno 400 zlatnika, takve se slike ne bih više poduhvatio jer bi me oskudica vremena sputala da zaradim ma i paru. Dajte mi stoga na znanje svoj stav, a kad ga doznam, isplatit ću mi Imhof 50 zlatnika, jer dosada u to ime ne primih nikakav novac. Time vam se preporučam. Znajte i to da još nikada nisam započeo rad koji bi mi se dopadao više od slike što je slikam za Vas. I dok je ne dovršim, neću raditi ništa drugo. Zao mi je samo što će me tako brzo zateći zima; dani postaju tako kratki da se ne može mnogo učiniti.

Još bih Vas nešto zamolio: Bogorodicu koju u mene vidjeste ponudite nekom za koga znate da bi je mogao trebati. Uz odgovarajući okvir bila bi to zgodna slika, ta znate da je uredno rađena. — Dao bih vam je povoljno. Da sam je radio na narudžbu, ne bih za nju uzeo manje od 50 zlatnika, ali budući da je gotova, mogla bi mi se u kući oštetiti. Stoga bih Vas opunomoćio da je date jeftino za 30 zlatnika — a da mi ne ostane neprodana, dao bih je i za 25 zlatnika — iako mnogo u nju uložih. Mnoge ugodne noći. Dano u Nürnbergu na dan svetog Bartolomeja 1508.

Albrecht Dürer

Dragi gospodine Jakobe Helleru! U svom Vam posljednjem pismu priopćih iskren i ispravan stav na koji se srdito požaliste mom šurjaku te kazaste da izvrćem svoje riječi. U čudu doznah i od Hansa

Imhofa što napisaste glede moga prethodnog pisma — to me naprosto zaprepastilo; jer me okrivljujete da se ne držim obećanja. Od ogovaranja sam pošteđen jer smatram da se vladam kao i sav pošten svijet. I točno znam što sam Vam pisao i obećao; a znate i da Vam u kući svog šurjaka ne dadoh riječ da ću napraviti nešto dobro — jednostavno zato što to ne umijem. No zato se obvezah da ću Vam napraviti nešto što malo tko može. Na Vašu se sliku dadoh s tolikim marom, što me i potaklo da Vam uputim spomenuto pismo. A uvjeren sam da će se slika, kad bude gotova, umjetnicima veoma svidjeti; neće biti procijenjena na manje od 300 zlatnika. Ugovoren novac za istu sliku ne bih ni utrostručio, jer pri tom mnogo propuštam i gubim — i zaslužujem samo vašu nezahvalnost.

Znajte da se služim ponajljepšim bojama koje mogu dobiti. Samo ultramarina trebam za 20 dukata, bez drugih troškova. Usrdno se nadam da ćete, kad slika jedanput bude gotova, i sami reći kako nikada nešto ljepše niste vidjeli; a bojim se da srednji dio od početka do kraja neću naslikati za manje od 13 mjeseci. I neću započinjati nikakav drugi rad dok ovaj ne bude gotov — što će mi biti na veliku štetu. Ta, što vi mislite, koliko ja pri tom trošim? Za 200 me zlatnika Vi ne biste uzdržavali. Pomislite samo što Vam opetovano pisah glede materijala! Da ste Vi kupili funtu ultramarina, jedva biste je iskamčili za sto zlatnika, jer dobru uncu ni ja ne mogu kupiti ispod 10 ili 12 dukata.

Stoga, dragi gospodine Jakobe Helleru, moje pismo jako odskače od Vašeg mišljenja i njime ne prekrših svoju riječ. Predbacujete mi i zbog navodna obećanja da ću vam sliku napraviti s najvećim marom koji je u mojoj moći. To, dakako, nisam kazao — osim ako nisam bio pri sebi. Sumnjam da bih je u tom slučaju dovršio za cijela svog života. Jer uz takvu bih pomnju za pola godine dovršio jedva jedno lice; a vaša slika ima sigurno stotinu lica, ne brojeći odjeću, krajolik i druge stvari što su na njoj. Ta bilo bi nečuveno da se za oltar tako radi, tko bi to mogao vidjeti? Mislim, međutim, da Vam pisah: napraviti ću sliku s velikom ili osobitom pomnjom u roku koji mi odrediste.

Koliko Vas poznajem, uvjeren sam da nećete tražiti da ispunim obećanje za koje i sami uvidate da je na moju štetu. Ali radili Vi što mu drago — svoju ću riječ održati; ne želim, koliko je u mojoj moći, da me bije zao glas. Ali da Vam nisam obećao, znao bih što valja činiti! Moradoh Vam odgovoriti da ne pomislite kako Vaše pismo nisam ni pročitao. No, nadam se da će sve biti bolje kad sli-

ka bude dovršena i Vi je vidite! Stoga budite strpljivi, jer dani su kratki, a stvar, kako znate, ne trpi žurbe; posla je mnogo i ne želim ga umanjavati. Uzdam se u riječ koju zadaste mom šurjaku u Frankfurtu.

Kupca za moju Bogorodicu ne morate tražiti; skup u Wroclavu dao mi je za nju 72 zlatnika; dobio sam je dakle prodao. Preporučam se! Dano u Nürnbergu, godine 1508, u subotu nakon Svih Svetih.

Albrecht Dürer

Dragi gospodine Jakobe Helleru! Pročitah vaše pismo. Znajte da od Uskrsa uporno i revno radim na vašoj slici, ali sumnjam da ću je dovršiti prije Duhova, jer u svaku pojedinost ulažem veliki trud. O tome Vam ne bih umio mnogo pisati, pretpostavljam da ćete to i sami vidjeti. Za boje ne brinite, ta utrošio sam ih u vrijednosti većoj od 24 zlatnika, pa ako one nisu lijepe, ni drugdje ljepše naći nećete; na taj posao trošim mnogo truda i vremena, premda je za mene dugotrajan i neprobitačan. Uistinu mi morate vjerovati da takvu sliku ne bih više radio za manje od 400 guldena; jer ako od Vas i dobijem odmah ono što tražih, s vremenom moji rashodi i troškovi veoma rastu. Iz toga razabirete kako stoji s mojim probitkom. Ali ne marim za sav taj trud samo da to okončam Vama i sebi na čast; vidjet će je mnogi umjetnici i valjda će vam znati reći je li slika majstorska ili loša. Budite stoga još malo strpljivi! Jer slika je u donjem dijelu posve gotova, nedostaje joj pokost, a u gornjem valja naslikati još pokojeg anđela.

Usrdno se nadam da će Vam se svidjeti. Ponekom prosuditelju koji preferira primitivan rad valjda se i neće dopasti; ali za to ne marim. Hvala očekujem samo od poznavalaca. Kad Vam je bude hvalio Martin Hess, u to možete imati puno povjerenje. Mogli biste priupitati i neke prijatelje koji su je vidjeli; reći će Vam kako je rađena. A kada je vidite te Vam se ne svidi, zadržat ću je. Upućene su mi velike molbe da sliku prodam a Vama napravim drugu. Ali na to ne pomišljam. Časno ću održati obećanje, a i Vas smatram poštenjakom. Uzdam se u Vaše pisanje i ne sumnjam da će moj veliki trud naići na Vaše razumijevanje. Nastojat ću da Vam ugodim gdje god mogu. Dano u Nürnbergu, 1509, u srijedu po četvrtoj nedjelji u Korizmi.

Albrecht Dürer



Dragi gospodine Jakobe Helleru! Iz pisma što ga uputiste Hansu Imhofu doznah za vaše nezadovoljstvo zbog toga što Vam sliku još nisam dostavio. Žao mi je jer Vam sasvim po istini mogu pisati da sam na slici radio uporno i čestito te da se nisam laćao nikakva drugog posla. Može biti da bih je odavna dovršio da sam želio žuriti. Mišljah Vam se međutim dopasti uložnim trudom i steći stanovit ugled. Ako je drukčije ispalo, žao mi je! A nadalje kad pišete: da ugovor nije već sklopljen, nikada se za sliku ne bismo pogodili, te da bih je lijepo mogao zadržati — na to Vam ovako odgovaram: ako sam već tom slikom trebao štetovati samo da sačuvam Vaše prijateljstvo, bio bih to rado učinio; no ako prigodu požaliste te me podbadate da sliku zadržim — ja to prihvaćam; i to rado, jer umjet ću za nju dobiti 100 zlatnika više nego što biste mi Vi za nju dali. Uбудуće ne bih uzeo ni 300 zlatnika da opet radim sliku poput ove.

Na to sam 100 zlatnika što ih bijah primio od Hansa Imhofa ovome uskoro vratio. No on ih ne htjede primiti bez Vašeg znanja. Stoga mu lijepo pišite da tih 100 zlatnika preuzme. Isplatit ću mu ih u najskorije vrijeme. Zbog ove slike ne morate dakle niti štetovati niti se kajati. Vaša mi je dobrostivost mnogo milija od slike. Time sam u svemu što Vam drago najpripravniji sluga. Dano u Nürnbergu u utorak prije dana svete Margarete 1509.

Albertus Dürer

Dragi gospodine Helleru! Pročitah upućeno mi pismo. Budući da pišete kako Vaša nakana nije bila da sliku otkazete, odgovaram da Vašu nakanu nisam mogao znati. A budući da pišete, da kojim slučajem sliku niste naručili, ne biste je ni primili, i da je samo lijepo zadržim koliko dugo hoću itd. — mogu samo smatrati da ste se pokajali; na to sam Vam odgovorio u prethodnom pismu.

Ali na nagovor Hansa Imhofa, kao i s obzirom na to da ste sliku naručili kod mene, a i zato što bih radije da slika stoji u Frankfurtu nego bilo gdje drugdje, pristao sam da je dobijete za sto zlatnika jeftinije nego što bih je zasigurno mogao prodati. Jer premda smo se početno pogodili za 130 zlatnika, ipak budite svjesni onoga što smo poslije pisali: i ja Vama i Vi meni. Htjedoh je naprosto naslikati prema ugovoru — htjedoh je dogotoviti u pola godine! Ali suočen s Vašom varavom nadom, kao i zato što Vam htjedoh ugoditi, radio sam na njoj dulje od godine dana i potrošio ultramarina za više od 25 zlatnika. I mogu Vam sasvim iskren-

no reći da bih uz ono što mi za tu sliku dajete veoma štetovao, jer dobiti jedan i potrošiti tri — s tim ne bih daleko dospio!

No budući da sam uvjeren da mi s početka ne htjedoste nanijeti tako veliku štetu i premda bih znao dobiti za nju najmanje 100 zlatnika više nego od Vas, pripravan sam Vam sliku poslati u najskorije vrijeme. Pa ako Vam se ona dopadne i budete njome zadovoljni, priznat ćete da je vrijedna svog novca i vrednija od 200 zlatnika koje sad za nju taržim. Ali ako Vam ova moja ponuda, nakon što sliku sami budete vidjeli, nije prihvatljiva, niti Vam se slika dopada, i ako mi je zatim u Frankfurtu ponovo želite staviti na raspolaganje, znat ću je, kao što gore napisah, prodati za barem 100 zlatnika skuplje. No nadam se da ćete, kad sliku dobijete, ovu moju ponudu sa zahvalnošću prihvatiti. U to ću je ime pomno spakirati. U međuvremenu možete svoju nakanu priopćiti Hansu Imhofu. I čim mi ovaj saopći Vaš pristanak, odmah ću mu uručiti sliku. Jer kad ne bih računao da Vam time ukazujem dobrodošlu uslužnost, znao bih iz toga izvući kudikamo veću dobit.

I ponavljam: Vaše mi je prijateljstvo draže od tako male svote. Nadam se da mi ne želite veliku štetu, ta manje ste potrebiti od mene. Vladajte i zapovijedajte! Dano u Nürnbergu u utorak uoči dana svetog Jakoba.

Albrecht Dürer

Upućujem Vam svoju uslužnost, dragi gospodine Jakobe Helleru! Na Vaše Vam posljednje pismo šaljem dobro spakiranu i svim nužnim opskrbljenu sliku. Uručih je Hansu Imhofu koji mi je dao još 100 zlatnika. I vjerujte mi, tako mi poštenja, da unatoč tome gubim vlastiti novac, da o vremenu koje na to potroših i ne govorim. Ovdje u Nürnbergu davali su mi za nju 300 zlatnika. Tih bi mi 100 zlatnika i dobro došlo da sliku radi ljubaznosti i uslužnosti nisam radije poslao Vama. Jer očuvanje Vašeg prijateljstva cijenim više od 100 zlatnika. A i tu sliku imam radije u Frankfurtu nego u bilo kojem mjestu u cijeloj Njemačkoj. A ako mislite da sam nepravedno postupio što naplatu ne prepustih Vašoj slobodnoj volji, znajte da se to dogodilo zato što ste mi putem Hansa Imhofa bili napisali neka sliku zadržim koliko mu drago. Inače bih to rado prepustio Vama, pa i pod cijenu još veće štete. Prema Vama ali gajim toliko povjerenje, da ukoliko sam Vam nešto obećao za 10

zlatnika, a isto me napokon koštalo 20, ne bih tražio naknadu štete. Molim Vas dakle, zadovoljite se time što od Vas uzimam 100 zlatnika manje nego što sam za sliku mogao dobiti — i napominjem da su je htjeli od mene dobiti gotovo silom, ta slikao sam je s velikim marom, kao što ćete i sami vidjeti. Rađena je najboljim bojama do kojih sam mogao doći. Dobar sam ultramarin nanio u nekih pet ili šest slojeva, pa i kad je bila gotova, prema-  
zao sam je još dvaput da što dulje traje. Uvjerem sam da će, uz dobro održavanje, ostati čista i svjež 500 godina, jer ona nije rađena na uobičajen način. Stoga je čuvajte da se ne dira ili škropi svetom vodom. Znam da joj nitko neće naći zamjerke, ukoliko mi naravno ne želi naškoditi; i nadam se da će Vam se svidjeti.

I nitko me više neće nagovoriti da radim sliku uz toliku muku i trud. Gospodin Georg Tausy sam zamolio me da mu s jednakom pomnjom i u istoj veličini naslikam Bogorodicu u pejzažu za koju bi mi dao 400 zlatnika. To sam glatko odbio jer bih spao na prosjački štap. Jer običnih ću slika za godinu dana naslikati cijelu hrpu i nitko neće vjerovati da je sve to napravio jedan čovjek. Ali cjepidlačenje ne miče s mjesta. Latit ću se stoga svog bakroreza — i da sam to dosad činio, bio bih danas bogatiji za 1000 zlatnika.

Znajte također da sam na vlastiti trošak za srednju sliku dao napraviti nov okvir koji me je stajao više od 6 zlatnika; stari sam odstranio jer ga je stolar grubo napravio. Nisam ga ckovao jer to ne htjedoste; i bilo bi vrlo dobro da veze učvrstite vijcima, kako se slika ne bi tresla. A ako se slika želi vidjeti, neka bude odozgo nagnuta za dva ili tri prsta, time je zaštićena od odbljeska i dobro se vidi. A dođem li recimo za koju godinu, dvije ili tri k Vama, sliku će valjati skinuti. Ukoliko je tada posve suha, nanovo ću je presvući naročitom pokošću koju inače nije moguće pripremiti; tako će ona stajati još stotinu godina dulje negoli prije.

Ne dajte, međutim, nikom da je premazuje, jer sve su druge pokosti žute i pokvarile bi sliku. Bilo bi mi žao da se pokvari djelo na kojem sam radio mnogo dulje od godinu dana. I budite nazočni pri postavljanju, da se ne ošteti. Postupajte pažljivo, od domaćih i stranih umjetnika čut ćete kako je rađena. I pozdravite mi vašeg slikara Martina Hessa!

Moja Vas žena moli za napojnicu; postupite prema vlastitu nahodenju; cijenu ne želim povisivati itd. Time Vam se preporučam, iščitajte smisao, žurio sam. Dano u Nürnbergu, u nedjelju nakon dana svetog Bartolomeja, 1509.

Albrecht Dürer

Dragi gospodine Jakobe Helleru! Rado čujem da Vam se moja slika sviđa, da moj trud ipak nije bio uzaludan. Sretan sam i da ste zadovoljni cijenom, i to s pravom, jer sam za nju mogao dobiti 100 zlatnika više nego što ste mi Vi dali, a ipak to nisam htio. Radije sam je prepustio Vama, jer se nadam da ću time zadržati prijatelja u onom kraju.

Moja Vam žena veoma zahvaljuje. Dar koji je od Vas primila nosit će u Vašu čast. Zahvaljuje Vam i moj mlađi brat za 2 zlatnika koje mu poslaste za napojnicu. Ovim Vam i ja zahvaljujem za svu pažnju itd.

Budući da mi opisujete kako biste sliku uresili, šaljem Vam ovdje u nešto skica svoje zamisli kako bih je ja, da je moje vlasništvo, uokvirio. Ali radi te kako hoćete. Dano 1509, u petak prije dana svetog Gala.

Albrecht Dürer